

The Origin and Evolution of the Chamber of Architects and the Current Potential for the Generation of Emerging Architects

Vznik a vývoj komory architektů a současný potenciál pro generaci nastupujících architektů

Ing. arch. David HELEŠIČ

Tutor: doc. Ing. arch. Karel Havliš; Co-Tutor: MArch. Ing. arch. Jan Kristek, Ph.D.; Ústav urbanismu, Fakulta architektury, Vysoké učení technické v Brně, Česká republika

E-mail address: dh@m2au.cz

ABSTRACT: Along with the change in political regime, there was also a change in the organization of the profession of the architect after the Velvet Revolution. The end of the Union of Czechoslovak Architects and the beginning of a democratically established professional organization – the Chamber of Architects – brought with it a unique opportunity to redefine the functioning of the profession of the architect. The ideals of the generation of architects at that time, whether emerging or already practicing, were partially transferred to the form of this organization. The aim of this article is to determine how their ideals have changed more than 30 years since the 1st General Meeting, how the organization itself has changed, and what parables of the current emerging generation are calling for a change in functioning.

KEYWORDS: Chamber of Czech Architects; Society of Czech Architects; architectural associations; generation of architects

ABSTRAKT: Spolu se změnou politického režimu nastala po sametové revoluci i změna organizace výkonu povolání architekta/architektky. Konec Svazu československých architektů a začátek demokraticky zřízené stavovské organizace – komory architektů – s sebou přinesly neopakovatelnou příležitost pro redefinování fungování profese architekta/architektky. Ideály tehdejší generace architektů/architektek, ať už nastupujících, nebo již praktikujících, byly částečně přeneseny do podoby této organizace. Jak se jejich ideály proměnily s odstupem více než 30 let od 1. valné hromady, jak se proměnila samotná organizace a jaká jsou podobenství současné nastu-

pující generace volající po změně ve fungování, to jsou cíle tohoto článku.

KLÍČOVÁ SLOVA: Česká komora architektů; Obec architektů; architektonické spolky; generace architektů

Úvod

Dnes již uběhlo více než 30 let od 1. valné hromady Obce architektů, jež se konala 17. 12. 1989 na půdě Průmyslového (Sjezdového) paláce v Praze. Na tomto zasedání byl rozpuštěn dosavadní Svaz českých architektů (SČA) a byla ustavena Obec architektů (OA), která vedla později ke vzniku České komory architektů (ČKA), a to zákonem č. 360/1992 Sb., o výkonu povolání autorizovaných architektů a o výkonu povolání autorizovaných inženýrů a techniků činných ve výstavbě. (Česko, 1992) Příspěvek dále analyzuje současný stav, po více než 28 letech od vzniku ČKA, v kontextu dynamicky se rozvíjejícího světa. To, jaké jsou tendence současné nastupující generace architektů, vyrůstajících v demokratické společnosti, s ohledem na výkon povolání architekta ve 21. století.

Teoretická východiska

„Doba, která právě končí a která po čtyři desetiletí deformovala naše životy, otiskla bohužel svůj obraz i do tváře naší krajiny, našich měst, obcí a domů. V této době, kdy se vrací tvář lidem a společnosti, chceme my architekti vrátit tvář také prostředí, v němž žijeme, chceme obnovit dobrou architekturu jako projev dobrých vztahů společnosti k vlastní historii, přírodě a světu.“ Tímto příspěvkem zahájila Alena Šrámková svůj proslav na 1. valné hromadě OA. (Šrámková, 1990)

S přerodem nedemokraticky řízené společnosti v demokratickou se naskytla architektům, stejně jako dalším profesím jedinečná příležitost znovu ustanovit nejen právní, ale také etický a profesní vztah své vlastní práce. Určité tendence ve změně role architekta probíhaly v malé míře i v 80. letech 20. století. Na příkladu Brna lze mluvit o spolku Obecní dům a jeho tehdejších členech, jak později popsal prof. I. Ruller: *„Když jsem je v sedmdesátých a osmdesátých letech poznával, byli to ještě študáci, ale ne moji, protože já tenkrát nesměl přednášet. Ale moc dobře jsem už věděl, že jsou to potencionální buřiči, žádná oportunistická mládež, nýbrž nonkonformisti.“* Generace architektů A. Buriana, P. Hruší, G. Křivinky, P. Pelčáka, T. Rusína, I. Wahly a dalších v Brně iniciovala například paralelní přednášky k výuce

na tehdejší fakultě architektury. (Kratochvíl, 2008) Tito architekti, potažmo celek Obecního domu, je jednou ze skupin aktérů zkoumaných v následující disertační práci. Stejně jako například skupiny Zlatí orlí, Středotlaci či Vespa.

Obec architektů na počátku své existence informovala o situaci, valných hromadách, připravovala legislativu a také samotný vznik komory. Návrh zákona o vzniku komory, potažmo vzniku profese architekta (do roku 1989 jen projektant) iniciovala obec hned na začátku roku 1990. Na samotné první valné hromadě se tenkrát sešlo téměř 2 000 architektů, kteří měli potřebu řešit změnu své profese.

Jak informovala OA ve svém prvním informačním servisu ohledně vzniku komory, ta by měla být profesní institucí (s možnou odborovou a sociální funkcí) nejen kontrolující dodržování stavovských povinností, ale i hájící stavovská práva architektů vůči státu a obchodním partnerům a dodržování profesní etiky ve vztazích mezi svými jednotlivými členy. (OA, 1990) O tom mluví jeden z pozdějších iniciátorů zákona č. 360/1992 Martin Peterka v rozhovoru k 25letému výročí tohoto zákona v bulletinu ČKA. M. Peterka: *„Na počátku se vějíř možností nastavení fungování profese rozevíral v celé své šíři, od volného, téměř neregulovaného systému (britského) po ten nejpřísnější (americký). Nemluvě o tehdejších španělském systému, který byl de facto monopolní. Liberální nadšení navozovalo u některých lidí představu, že regulace není nutná a profese se má vyvinout na trhu. K tomu jsme znali další evropské vzory a samozřejmě vzor americký, kde je přístup do profese nejtěžší. Nejvíce jsme se ale nakonec inspirovali legislativou německých spolkových zemí, ke které má český právní systém historicky nejblíže.“* (Peterka, 2017)

OA ve svém informačním servisu následně představovala různé příklady fungování architektů v zahraničí. Například ve Španělsku nebo ve Francii. (OA, 1990) Prostřednictvím těchto příkladů architektky informovala o vztahu profese ke společnosti, legislativním rámci nebo etických principech povolání architekta v daných zemích. Všechny tyto kroky později vedly ke vzniku samotného zákona č. 360/1992, schváleného 7. května roku 1992. Tím vznikla pro architektky a samotnou českou architekturu tolik potřebná profesní organizace jakožto právní subjekt.

Komora se stala vyústěním a zhmotněním ideálu tehdejšího převládajícího architektonického diskurzu. Což se ovšem nedá pokládat za naprostý ideál, ke kterému směřovaly všechny hlasy tehdejší diskuze. Ihned po opadnutí euforie ze změny se začaly ozývat kritické hlasy vytýkající malou míru diskuze či neinformovanost o krocích rady OA. Jak píše Alexander Skalický: *„Nedělám si iluze o kolegiálních vztazích a o morálce architektů, která by vzdorovala komercializaci. Mám pocit, že je to věc osobního charakteru každého architekta a na něj OA svou sebečitelnější koncepcí nemá vliv.“* Tento rozpor mezi individualismem a obecným blahem však neprovázal jen českou architekturu doby tehdejší, naopak přetrvává do dnešních

dnů, jako jeden z nevyřešených pozůstatků 90. let minulého století (nejen) v architektuře.

Jak je patrné z organizační struktury a činnosti ČKA, komora se zaměřuje i v současnosti na tvorbu legislativy, stanov, regulací, a hlavně se stará o autorizaci nových členů ČKA. Z toho vyplývá její snaha o změnu stavu české architektury převážně spíše legislativním rámcem než ideovou a koncepční snahou o evoluci architektury a povolání architekta. V tom je vidět rozdíl mezi ideály první valné hromady OA a současným fungováním ČKA.

Současná generace

Na příkladu současného vztahu ČKA k podmínkám mladých architektů vyplouvá na povrch možný vztah této organizace k architektuře a architektům. Architektura se ve výrocích současného předsedy stane pro mladé architekty z nastupující generace (finančně) zajímavou, jen když se začnou snažit, budou šikovní a dostanou kulaté razítko. Tím si zabezpečí přísun zakázek. Komora dle předsedy není ani odborová organizace, zabezpečovací ústav, ani úřad práce. „*V současné době řešíme rekonstrukci stavebního práva. Forma zaměstnávání architektů teď rozhodně není tím nejpálčivějším problémem. V tomto okamžiku není síla a kapacita se tím zabývat*“ (Svobodová, 2019) Tento článek měl později za následek kritiku z řad mladých architektů a architektek, která poté vyústila v samostatné číslo časopisu ERA 21. V tomto čísle jsou například otištěny výsledky průzkumu pracovních podmínek mladých architektů a architektek (Lokšová, Pomyjová, 2020), kde se téma autorizace také zmiňuje jako možná cesta ven z kolotoče práce ve špatných platových podmínkách. A jedná se u velké většiny respondentů o cíl jejich snažení a strpení těchto podmínek. Nelze tvrdit, že ideálem architektury je finanční ohodnocení, ale v současném tržním hospodářství je to na rozdíl od doby před rokem 1989 jeden z hlavních aspektů fungování profese.

Toto snažení vyústilo i v akci ČKA v podobě dvou debat u kulatého stolu s arch. Kopečkem (ČKA) za zavřenými dveřmi komory v Praze. Závěrem druhé debaty, které jsem se osobně zúčastnil, bylo například i to, že komora dle Kopečkových slov zastihuje a reprezentuje pouze názory autorizovaných architektů. Tudíž přesněji dnes 5 017 registrovaných členů, z toho aktivních jich je něco přes 4 tisíce. Nejedná se o organizaci, která by zastupovala všechny architekty nebo obor ve své podstatě. Což je možné chápat jako určité nenaplnění ideálů první valné hromady OA nebo těch, kteří se na přípravě vzniku komory podíleli a investovali do něj tolik potřebnou energii.

Současná nastupující generace však reaguje svou vlastní cestou, ze stejných motivací jako ta předešlá. Tentokrát se jí nenaskytly stejné podmínky a příležitost jako při změně režimu, proto se nástrojem stávají spíše možnosti aplikace architektury mimo rámec klasického chápání role architekta. Příkladem jsou architekti, kteří hledají svoje

uplatnění na širokém poli architektury například v tvorbě instalací, designu oblečení nebo doplňků, grafiky, výroby nábytku či šperků.

Závěr

Z celkového legislativního rámce, regulací profese či udělování autorizací možná ve výsledku komora upustila od prvotní ideové a koncepční potřeby svého vzniku. Současná společnost, stojící na prahu globálních krizí, ať již ekologických, nebo v současnosti epidemiologických, vyžaduje flexibilitu všech profesí a možnost evoluce nekoncepované pouze naplňováním legislativního rámce věci. Stejně jako se profese architekta s novou generací vyvíjí po obsahové stránce, je nutná i stejná míra vývoje koncepce role architekta po ideové stránce. Návrat k prvotním ideálům OA či vytvoření platformy, se kterou by se ztotožnila nastupující generace architektů, by jistě také pomohly celé profesi. Komora dle svého samotného určení a fungování tuto funkci neplní a ani plnit neplánuje.

Reference

- ČESKO, 1992. Zákon 360/1992 Sb. o výkonu povolání autorizovaných architektů a o výkonu povolání autorizovaných inženýrů a techniků činných ve výstavbě. In: Sběrka zákonů, Česká republika. 1992
- KOPEČEK, Milan. Kulatý stůl s nastupující generací architektů - vol.2. Facebook [online]. [cit. 2020-09-01]. Dostupné z: https://www.facebook.com/events/2743708122385178?active_tab=about
- KRATOCHVÍL, Jiří. Od meziválečné avantgardy k neofunkcionalismu. Architekt. 2008, 19(9), 88-92. ISSN 0862-7010.
- LOKŠOVÁ, Terezie a Eliška POMYJOVÁ. Jak si vedeme? ERA 21. 2020, 20(6), 16-18. ISSN 1801-089X. dostupné také [online]: <https://www.calameo.com/read/000579128a5c641d032fc>
- PETERKA, Martin. Komora by měla zůstat nadále nezávislou, demokratickou a profesionální institucí. Bulletin ČKA. 2017, 24(3), 36-39. ISSN 1804-2066
- Pracovní skupina OA. Komora. Informační servis Obce architektů. 1990, 1(1), 1
- Pracovní skupina OA. Komora. Informační servis Obce architektů. 1990, 1(2/3), 1
- SVOBODOVÁ, Eva. Mladí architekti pracují za mizerné peníze bez smlouvy. Jaká je odvrácená strana prestižního oboru? Radio wave [online]. [cit. 2020-09-01]. Dostupné z: <https://wave.rozhlas.cz/mladi-architekti-pracuji-za-mizerne-peni-ze-bez-smlouvy-jaka-je-odvracena-strana-8123239>
- ŠRÁMKOVÁ, Alena. Prohlášení Občanského fóra architektů. Architekt. 1990, 1(1), 1. ISSN 0862-7010.